

Plukovník J o s e f P e t ř í k :

14měsíční presenční služba u ženijního vojska.

Svůj návrh na zkrácení presenční služby u ženijního vojska z 18 měsíců na 14 jsem založil všeobecně na předpokladech:

- a) jednotný nástup nováčků,
- b) zvýšení počtu instruktorského sboru, zejména déle sloužících poddůstojníků,

c) omezení všeho, co přímo nesouvisí s bojovým a technickým výcvikem vojína,

d) zjednodušení výcvikových metod, zřízení a častější používání výcvikových středisk, na př. Dunaje k zdokonalení vodního výcviku, milovického tábora neb jiných prostorů k výcviku v úpravě terénu v rámci střediska odporu.

Tyto předpoklady jsou nutné, aby se vyhovělo celé tendenci zákona o snížení presenční služby, neboť zkrácení presenční služby bude mít za následek zintenzivnění práce na nejvyšší možný stupeň, zhuštění povinností, využití času, vypětí fyzických i duševních sil velitelského i instruktorského personálu a konečně větší spotřebu ženijního materiálu.

Že se dá presenční služba snížit na 12 měsíců, dokázala nám Francie, a le zvýšila počet déle sloužících poddůstojníků o 40%, civilní zaměstnance u vojenské správy o 150%, vytvořila zvláštní sbor vojenských úředníků pro doplňovací službu a přípravu mobilisace v počtu 15 tisíc osob, dále zvýšila počet četnictva o 42% a uzákonila brannou přípravu. Při tom velké peníze vydala na opevnění státních hranic a zvýšila svůj vojenský rozpočet. Zkrátka, co ušetřila na jedné straně zkrácením služební doby, přidala na druhé zvýšením rozpočtu a teď asi netrpělivě čeká, jak se nová organisace osvědčí v budoucnosti.

1. Jak vycvičíme ženistu ve všech výcvikových odvětvích?

Při 14měsíční presenční službě lze vycvičiti ženistu ve všech odvětvích ženijního výcviku do určitého stupně a za určitých předpokladů. Nelze upřít, že při déle trvající presenční službě tento stupeň, tato úroveň výcviku je vyšší, při kratší pak nižší. Stejněho stupně jako při 18měsíční službě možno dosáhnouti jen v některých odvětvích, a to na vrub podřadnějších, a to specialisací výcviku uvnitř ženijních praporů.

Vedle stálého počtu důstojníků nutno zvýšiti počet déle sloužících alespoň na 20 pro každou ženijní rotu, poněvadž intenzivní výcvik se musí opírat jen o aktivní kádr instruktorský, nemá-li výcvik býti zdržován.

Z dalších předpokladů nutno zdůrazniti potřebu všech ženijních předpisů, které by byly vydány v stručné, přesné a přehledné formě, i organizačního předpisu pro ženijní vojsko.

Není jedno, jaká bude organisace a výkonnost ženijního vojska v souvislosti s moderní racionalisací. Nemám na mysli onu přecpanou nadorganisaci, jakou trpěla za světové války rakousko-německá vojska a která přes veškeru chválu svou složitostí prohrála válku. Musíme si vypěstovati v celém státním i soukromém životě dar, jak složité věci učiniti jednoduchými, t. j. účelným sloučením jednotlivých pracovních složek a výkonů dosáhnouti harmonického celku. Organisace se nesmí státi cílem, jinak se stává, že se spíše dbá na to, aby vše klapalo, než aby se skutečně pracovalo.

Vydání stručnou kapesní ženijní příručku pro poddůstojníky by bylo rovněž žádoucí. Modely, nástěnné tabule, diapozitivy, diagramy a jiné pomůcky, budou-li rozmnoženy, ulehčí názorné školení, zvláště v zimním období.

Rozšíření vodních a pozemních cvičišť, dotovaných větším množstvím ženijního materiálu i plavidel vzhledem k jich většímu opotřebování (25%), zkrácení pochodů na vzdálená cvičiště od kasáren stavbou ubikací

blízko cvičišť, zřízení zimních plováren pro výcvik plavců, nebo basenů pro základní výcvik jsou též důležitými činiteli, které nelze přehlédnouti.

Třeba mít na zřeteli též úpravu řádných dovolených mužstva a převést je jen na dobu zimní o vánocích, různá odkomandování mimo pluk a nahrazení písařů, obuvníků, krejčích a p. civilními zaměstnanci.

2. Kdy provést nástup nováčků.

Podzimní doba od 1. září se hodí pro praktický výcvik v údobí základního vojenského i technického výcviku, kdežto ke konci října bývá již na vodě citelně chladno.

Důvody: a) Velká část nováčků je z hospodářství nebo usedlostí a v tuto dobu bývá ve většině krajů republiky již po žních;

b) s hospodářského a sociálního hlediska by nebylo proti tomuto nástupnímu termínu vážných námitek, neboť by znamenal nepatrnou úchylku proti dosavadním nařízením;

c) zdravotní důvody doporučují teplejší dobu, protože první nesnáze při základním výcviku, zejména na chladné vodě, působí násilné změny na tělesné sestavě nováčka;

d) povětrnostní poměry v září a v říjnu dovolují využití většího počtu hodin k základnímu výcviku vojenskému a umožňují úspěšně vodní výcvik, který se do příchozí zimy (kdy se na vodě necvičí) náležitě vžije a částečně utvrdí, takže při jarním výcviku nebude třeba začínati téměř od začátku;

e) vysílání vojenských pomocných asistencí na jaře, kdy se nejvíce vyskytují povodně, bude pro nováčka snazší, neboť bude na tuto nebezpečnou službu veřejnosti lépe připraven.

Pro závěrečná cvičení konaná namnoze ještě počátkem září dostačí ročník doplněný záložníky.

Při zkrácené presenčení službě musí platiti všeobecné zásada: „Co nejvíce měsíců převést do letní, jarní a podzimní doby, aby výcvik zbraní neutrpěl nepřízní povětrnosti.“ Bude-li u jiných zbraní přijat snad jiný nástupní termín nováčků a vzniknou-li tím doplňovací službě určité obtíže, nutno poukázati na jejich úkol všeobecně platný pro všechny služby, aby ulehčovaly výcvik zbraní a tím přípravu k boji.

Pro frekventanty školy pro důstojníky ženijního vojska v záloze by se doporučoval nástup již od 1. srpna, tedy po 4nedělních prázdninách, čímž by se vyšlo částečně vstříc přání vysokoškoláků, aby přerušeni studií činnou vojenskou službou bylo co nejkratší. Nástupem o jeden měsíc před ostatními nováčky získal by se náskok v základním výcviku, hlavně v technicko-vodním, a to by velice prospělo jejich zdatnosti při následujícím teoretickém školení v zimním období. Propuštění z presenčení služby by připadlo na konec září, tedy před počátek studia na vysokých školách.

3. V jakém rozsahu provést specialisaci výcviku?

Úplná specialisace výcviku, t. j. navrátit se k starému vzoru rakousko-uherské armády, která rozdělovala ženisty na pionýry a sapéry, se nedoporučuje, neboť se ve světové válce neosvědčila. Není ani nutná, neboť ženijní vojsko má již své zvláštní speciální jednotky. Ženista musí znáti všechny úkoly do jeho oboru náležející tím spíše, že jsme armáda početně malá, kde každý jednotlivec musí vyvinouti více energie, aby se vyrovnal početně silnějšímu protivníku.

Úkoly ženisty ve válce jsou však tak rozmanité, že je při 14měsíční presenční službě nemůže stejně dokonale ovládnouti, a proto bude nutno provést škrtý v celé osnově výcviku. Hlavní odvětví výcviku, t. j. výcvik na vodě, nemůže se nikterak zkracovati, neboť jinak dosavadní uspokojivý výsledek houževnaté a těžké práce instruktorské nenávratně zmizí na újmu technické zdatnosti ženijního vojska.

Jak známo, má ženijní vojsko velmi mnoho úkolů, z nichž je technické provedení přechodů přes vodní toky v dotyku s nepřitelem nejdůležitější. Dále jsou to opevňování terénu, ničení a trhání objektů, podkopový boj, udržování, oprava a stavba silnic i železnic, vesměs úkoly, jejichž praktická znalost vyžaduje lidí inteligentních, zvláště vybraných a vzhledem ke zkrácení presenční služby předem školených, zručných a zkušených.

V čem by se tedy jevila redukce výcvikové látky?

a) V pozemním výcviku (úprava terénu, podkopy) je nutné zjednodušení, které se omezí na určité typy různých objektů (pozorovatelný, úkryty, překážky a p.), s vydáním předpisu, kde jasně a přesně budou vymezeny úkoly ženisty a konečně ustálena opevňovací terminologie.

Dále bych doporučoval v podkopovém boji, který v budoucnosti nemůže mít zvláštní všeobecný význam (vyskytne se jen ojediněle v ztrnulé obraně, protože bude méně účinnější a při tom nákladnější než použití útočné vozby), vycvičiti speciální jednotku, která by mohla býti na př. vhodně přiřčena do organického svazku strojního praporu. Kdyby v obraně došlo k podkopovému boji, mohla by obranná oblast dostati takovou speciální podkopovou četou na dobu nezbytně nutnou. Tyto čety by se doplňovaly pracovníky z ženijních rot (horníci, zákopníci, tesaři), které v stavbě podzemních úkrytů jsou vycvičeny. Zpracování a souladu mezi těmito jednotkami by se dosáhlo vždy neboť bylo by vždy dosti času vzhledem k obtížnosti a velkému časovému rozpětí těchto prací.

b) Upustiti od výcviku ve vykopávání zákopů, obkládání stěn, jež si provádí pěchota sama, a přidržeti se Polního řádu, který ženistům nařizuje prováděti jen speciální úkoly, na něž pěchota svým výcvikem a prostředky nestačí.

c) Specialisace ostatních odvětví výcviku (vodní, těžké úkryty, trhání) by se prováděla uvnitř ženijních praporů tak, že by na př. po časově určitém společném období (od 1/IX do 30/IV) byly dále intenzivněji cvičeny $\frac{2}{3}$ vojinů ve vodním výcviku a $\frac{1}{3}$ vojinů v pozemním výcviku. Dosavadní školení „řidičů“ a „zákopníků“ mohlo by býti zrušeno. Poměr počtu půldnů výcviku u obou skupin výcvikových by byl asi tento:

Jednotka pro vodní službu.

a) vodní výcvik (převážení, stavba válečných, výpomocných mostů a lávek) 200 půldnů,

b) pozemní výcvik (opevňování, trhání) 50 půldnů.

Jednotka pro pozemní službu.

a) pozemní výcvik (opevňování, trhání, stavba silnic) 200 půldnů,

b) vodní výcvik (převážení, výpomoc při stavbě válečných i výpomocných mostů jako nosičů) 50 půldnů.

Výcvik pěší, bojový a střelecký, jakož i trhání by byl u obou jednotek v stejném poměru.

Alternativa.

V době praktického letního výcviku odloučení od každé polní ženijní roty po 20 mužích, schopných ke zvláštním pracím zákopnickým (civilním povoláním tesařů, horníků, zedníků, betonářů a p.), kteří by u pluku byli sloučeni v jednu zákopnickou rotu (cvičnou) až do počátku závěrečných cvičení. V této době by se soustředil veškerý speciální zákopnický výcvik pod zvláštním instruktorským sborem a jednotným velením. Sem by patřil též výcvik specialistů pro plynovou službu, podle okolností i výcvik ve spojovací službě, kulometníků atd. Tím by polním ženijním rotám ubyl veškerý zákopnický výcvik a cvičily by v létě v poměru: 8 půldnů vodní výcvik, 2 půldny pozemní výcvik, 1 půlden pěší, bojový a střelecký výcvik.

Velmi prospěšné pro stupeň výcviku by bylo ovšem vyvrcholení zákopnického výcviku soustředěním zákopnických rot v některém výcvikovém středisku, opatřeném moderním materiálem a nářadím, kde by dále cvičily intensivně a ve větším měřítku.

4. Výcviková období a údobí.

II. období (letní)	I. období (zimní)		
	1. údobí (1. IX. — 31. X.)	2. údobí (1. XI. — 15. III.)	
			Nástup nováčků 1. září. Základní výcvik vojenský i vodní na polovinu do 31. října. Přípravný výcvik ke střelbě. Starší ročník pokračuje ve výcviku prováděném polním způsobem; jinak část jako instruktoři u nováčků; event. účast při závěrečných cvičeních s vyšší jednotkou.
			Teoreticko-praktický výcvik u polních rot. Pokračování pěšího i bojového výcviku v četě, základy střeleckého výcviku ukončit. Technický výcvik v dosavadním rozsahu. Poddůstojnická škola rozdělená na 2 oddělení (vodní a zákopnické), avšak jednotná pro pluk. Výcvik v plavání v zimní plovárně, event. základní výcvik vodní — pokračování — v basenu. Různé kursy trubačů, spojovací, plynový, soupravných. Vánoční řádné dovolené.
	1. údobí (16. III. — 31. VIII.)		Praktický technický výcvik (velká a závěrečná cvičení v to), výcvik na Dunaji a v zákopnickém středisku. Bojový výcvik v terénu až do rot. Směny záložníků pravidelné u cvičné roty. Do konce května skončení školní střelby i polní střelby. V druhé polovici srpna kurs instruktorský pro základní výcvik nováčků.
	2. údobí (1. IX. — 31. X.)		Starší ročník jako v I. období letním 1. údobí. Skalnický výcvik v kamenném lomu. Propouštění staršího ročníku do I. zálohy.

Alternativa.

Nebudou-li však při zavedení 14měsíční presenční služby splněny mnou uvedené předpoklady, nezbývalo by nic jiného než snížení požadav-

ky na výcvikovou osnovu a věnovati se hlavně vodnímu výcviku, který je pro moderní boj nezbytně potřebný a který by se ve válce těžko nahradil nějakou improvisací.

Přibližný poměr doby, věnovaný jednotlivým odvětvím výcviku (svátky, neděle, dovolené, sobotní odpůldne jsou odečteny) by pak byl tento:

a) vodní výcvik	302 půldny
b) pozemní výcvik :	50 půldny
c) trhání	50 půldny
d) pěší, bojový a střelecký výcvik	105 půldny
e) dozorčí a strážní služba . .	60 půldny

Celkem . . . 627 půldny výcvikových.

V době praktického výcviku, t. j. od 15/III do 31/VIII mimo závěrečná cvičení a velká cvičení, by rotý cvičily v týdnu:

a) ženijní roty

vodní výcvik	4 dny
pozemní výcvik	1 den
střelecký a pěší výcvik	1½ dne

Celkem . . . 5½ dne

b) cviční rota

pozemní výcvik	3 dny
vodní výcvik	2 dny
střelecký a pěší výcvik	1½ dne

Celkem . . . 5½ dne

Mezi kursy, jež nutno zříditi u ženijních praporů (pluků), bych zařadil:

- a) výcvik instruktorů pro nováčky,
- b) spojovací kurs,
- c) plynový kurs pro kolektivní obranu,
- d) trubačský kurs,
- e) kurs soupravných,
- f) skalnický kurs.

Speciální výcvik „řidičů“ a „zákopníků“ by nebyl nutný, jak popsáno z 3. Nebude pro ně ani instruktorů z presenčně sloužícího mužstva.

5. Výcvik ženijních poddůstojníků.

Značné potíže bude činiti úprava výcviku ženijních poddůstojníků presenční služby. Poddůstojníci, i když dobře ovládnou všechnu výcvičnou látku prakticky i teoreticky, nedovedou většinou ovládnouti podřízené, neosvojí si nutně potřebné jistoty, samostatnosti a zručnosti k provádění uložených úkolů.

Požaduje-li se od ženijního poddůstojníka, aby byl tvůrcem ducha, základem pořádku, rozumu a technické zdatnosti ženijní roty, může těchto vlastností nabýti jen po delší praktické přípravě.

K tomu, aby poddůstojník po racionálním školení byl dobrým velitelem družstva a cvičitelem, je třeba, aby poddůstojnická škola trvala nejméně od 1. listopadu do 15. března. Teprve po 8měsíčním praktickém vý-

eviku možno počítati s dobrým poddůstojnickým dorostem. Spolehlivým velitelem a cvičitelem bude však takto školený poddůstojník teprve na sklonku své presenční služby, t. j. před odchodem do zálohy.

6. Dobrovolníci.

Lepších výsledků v doplňování a ve výcviku poddůstojníků by se dosáhlo nábořem dobrovolníků, kteří by musili býti přijímáni asi o 3 měsíce před nástupem nováčků, a to k určitému dni a nikoli podle dosavadní praxe, kdy se může přihlásiti v libovolný den v roce. Sloužili by tedy o 3 měsíce déle než ostatní vojín, za to by se jim mohla prominouti 2 až 3 cvičení ve zbraní.

7. Výcvik aspirantů.

Výcvik důstojnického dorostu třeba převážně prováděti v ženijním učilišti. Aby výběr frekventantů byl jednotný a řádný, nutno jej provésti přímo v učilišti. Všichni nováčci s předepsaným předběžným školním vzděláním po presentaci u kmenového tělesa odešlou se ihned do ženijního učiliště, kde po výběru nevyhovující budou vráceni ženijním plukům anebo přemístěni k jiným zbraním.

Dobu školení na učilišti nutno zásadně prodloužiti na 9 měsíců (v to počítám i praktický výcvik na Dunaji a na pozemním středisku, jak to bylo provedeno letos). Teprve po zkoušce na důstojníka v záloze by přišli aspiranti na 3 měsíce k polním rotám. Od aspirantů by nemělo býti požadováno, aby byli instruktory, neboť k tomu jim bude chyběti praxe. Tedy žádný výcvik u nováčků, neboť ten by jenom zdržovali. Proto mají býti aspiranti zařazeni u staršího ročníku jako velitelé čet neb jejich zástupci. Nesmí se zapomínati, že se teprve cvičeními ve zbraní dokončí výcvik záložních důstojníků.

8. Tělesná a mravní výchova.

Přípravu na vojenskou službu musí si nováčci přinést ze škol národních a z občanského života. Při tak krátké výcvikové době v činné službě těžko věnovati této výchově zvláštní čas při denním zaměstnání. Přestane tedy mravní výchova jen na příležitostných projevech na cvičištích, při odpočinku, při zvláštních slavnostech (oslava 28. října, armádní nebo plukovní svátek), v zimním období pak při teoretickém školení. Dále sem náleží účast vojínů v různých vzdělávacích kroužcích vojenského zátiší.

Rychlému tempu výcviku u rot budou na obtíž vojín mravně úchylní, kteří se vždy vyskytují. Proto nutno sloučiti takové vojíny ve zvláštní kárné jednotky, kde by byla jejich činnost střežena a kde by neohrožovali výchovu slabších povah. Zhusta se stává, že úchylní jednotlivci kazí a maří výchovu celé roty.

Tělesná výchova se pěstuje zcela postačující měrou při různotvárném technickém výcviku, hlavně na vodě. Měření a šetření konaná pro „Společnost národů“ jsou pádným důkazem, že vojín ženista při svém odchodu z presenční služby získal jak na těle, tak i na duši.

Je-li dána vojínům možnost cvičiti plavbu loďkami s obnaženou horní polovicí těla při základním vodním výcviku, je to zdravý, všestranný sport, jemuž se málokterý jiný sport vyrovná. Jinak je postačitelým

sportem plavecký výcvik v zimních plovárnách. V zimním období dostačí promyšleně sestavené a propracované ranní půlhodinky s vloženými prvky ženijního výcviku (kladina, plavecká tempa, nošení břemen, a p.) Tedy tělesnou a mravní výchovu stačí pěstovati v rámci technického výcviku, jinak prostřednictvím zátiší, a to jen v době mimo výcvik.

9. Organizace.

Úprava zkrácené presenční služby bude mít značný vliv po stránce výcvikové na dosavadní organizaci ženijního vojska. Hlavní změna by záležela ve vytvoření polních rot a cvičných rot.

Dosavadní systemisovaný počet gázistů by celkem postačil, aby zajistil potřebu nové organizace. Ovšem počet gázistů by musil býti úplný.

Polní ženijní roty by byly rámcem pro postavení jednotek pro potřebu v poli pro vyšší jednotky. Cvičná rota by byla zase rámcem pro výcvik náhradního praporu v případě války.

Celoroční existence cvičné roty je odůvodněna tím, že:

a) v září a v říjnu cvičí mužstvo staršího ročníku až do svého odchodu z činné služby do I. zálohy;

b) od listopadu do 15. března řídí výcvik poddůstojnické školy;

c) od 15. března do konce srpna cvičí sloučené zákopníky celého pluku ($\frac{1}{3}$ cvičícího počtu) a též záložníky povolané na cvičení ve zbrani. Při tom by vysílala cvičná rota též smíšené jednotky (z mužstva presenčně sloužícího i ze záložníků) do závěrečných cvičení. Tím by se dosáhlo již v míru správného obrazu o jednotkách těch, jež budou fungovati v době války;

d) Ženijní polní roty by získaly klid, potřebný k výcviku a škodlivé přesuny velitelů rot i velitelů čet v době výcviku, by pak byly minimální.

10. Vojenské pomocné asistence.

Ženijnímu vojsku připadá v míru těžký úkol, t. j. vysílati technické asistence k záchraně životů a majetku občanstva při živelných pohromách, zejména při povodních.

Při 14měsíční službě bude především ohrožen život ženisty, neboť na jaře v době nejčastějších pohrom nebude ženista tak vycvičen v plavbě pontony a kotvení, aby s úspěchem mohl čeliti dravému proudu. To podporuje můj návrh, aby nováčkové nastupovali již 1. září každého roku.

V době základního výcviku nováčků bude k dispozici u pluků starší ročník a event. záložníci, konají-li tou dobou cvičení ve zbrani. Doba od listopadu do konce dubna bude však kritická pro vysílání asistencí a ženijním plukům bude znemožněno vysílati asistence v té míře jako dosud, poněvadž budou ve zbrani nevycevičení ženisté. Tedy snaha mít vycvičené ženisty na vodě nejdříve podporuje můj návrh na vnitřní specialisaci výcviku u ženijních pluků.

V této době bude si musit občanstvo pomáhati při živelných pohromách samo. Někde se tak již děje. Tak na př. v Moravské Ostravě si policejní ředitelství obsluhuje plavidla vlastními lidmi. Nezbyvá než organisovati svépomocné povodňové asistence, které by soustřeďovaly veškerou přípravu (organizace návštěvní a varovné služby) a prováděly by asistence při povodních.

V našich obcích je dostatek velmi dobře vycvičených poddůstojníků-záložníků ženistů, obeznaných s vodním výevikem i na prudkém nezkrotném veletoku Dunaji. Ti mají i v trhání objektů určitou zkušenost a tu mohou sami iniciativně vykonati mnoho dobrého pro postižené spolubýdly. Na řekách, tekoucích u samých obcí, najdou se i plavidla, která mohou řídit ženisté-záložníci. Do povodňové komise se určí i zákopníci-záložníci technických rot pěchoty, kteří rovněž jsou pro podobné práce asistenční dobře vycvičení na vodě. Velmi cenné služby povodňové komisi mohou prokázati přívozníci, mlynáři, poříční orgánové, hasičské sbory, skauti a všichni lidé dobré vůle. Na taková ohrožená místa by vysílala vojenská správa na požádání okresních úřadů jen plavidla a jiný potřebný ženijní materiál.

Podplukovník Ing. Dr. techn. Vladimír Hájek:

Příklady nesprávného použití ženijního vojska při pronásledování nepřítele za světové války. *)

1. Opožděný přechod 34. německé pěší brigády přes Maasu r. 1914.

Německá jezdecká divize Garnierova a 34. německá pěší brigáda měly překročit Maasu u Visé v noci se 4. na 5. srpna. Visé byl Belgičanům odtat již 4. srpna večer, ale mosty byly zničeny. Protože však v rozkaze pro útok bylo zapomenuto na mostové soupravy, nemohl být přechod proveden zvečera 4. srpna, jakkoli byl takticky možný. Proto se dostaly přes řeku jen některé německé pátrací hlídky, dále hlídky destrukční a průzkumné eskadrony po výpomocných plavidlech a po jezdecké mostové soupravě.

Teprve 5. srpna v 16 hod. 45 min. došly k řece obě divizní mostové soupravy. Přechod byl skončen týž večer kolem 22 hod. 30 min. Poté začala 34. brigáda zrána 6. srpna ve 2 hod. 30 min. další útok, ale ten se nezdařil, poněvadž možnost překvapení byla zbytečným čekáním celý den i nečinností na řece ztracena.

Při tom třeba podotknouti, že 34. německá brigáda měla 3 ženijní roty, tedy dostatek ženijního vojska, ale že chyběl velitel ženijního praporu, který měl býti v těsném styku s velitelem brigády a upozorniti jej předem na možnost, že se na Maase setká se zničenými mosty, a vyžádati si, aby jak ony 3 ženijní roty, tak i mostové soupravy byly připraveny vpředu a závčas dirigovány na řeku.

2. Opožděný přechod III. německé armády přes Maasu v srpnu 1914.

III. německá armáda von Hausenova dorazila svými předními prvky na Maasu 21. srpna a podle směrnic, které dostala 23. srpna v 9 hod. 50 min., nařídila divizi Götzově, aby překročila Maasu a tak vpadla do zad V. franc. armáde Lanrezacové, vázané v boji s II. něm. armádou Bülowovou a odřízla jí ústup (viz náčrt 1).

*) Plk. Baills, Revue du Génie 1932, seš. 1, 2: „Le génie dans la bataille sur les cours d'eau“.